

Foto: archiv ICPDR

Rozhovor s Prof. Dr.-Ing. Birgit Vogel, výkonnou tajemnicí MKOD

Jednu z největších mezinárodních aktivit v ochraně vod představuje mnohostranná spolupráce při ochraně Dunaje. Původně byla zahájena v osmdesátých letech 20. století formou Deklarace podepsané v Bukurešti v roce 1985, jež se týkala samotné řeky Dunaje. Roku 1992 na podnět Evropského společenství zahájil činnost Environmentální program Dunaje podporovaný z mezinárodních zdrojů, který se týkal celého povodí Dunaje včetně jeho přítoků. Paralelně probíhaly práce na přípravě Úmluvy o spolupráci pro ochranu a únosné využívání Dunaje. Úmluva byla předložena k podpisu 29. června 1994 v Sofii a vstoupila v platnost 22. října 1998. Smluvními stranami Úmluvy jsou Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Česká republika, Německo, Maďarsko, Moldávie, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Černá Hora, Rumunsko, Ukrajina a Evropská unie. V srpnu 2022 se stala výkonnou tajemnicí Mezinárodní komise na ochranu Dunaje (MKOD) poprvé žena – Prof. Dr.-Ing. Birgit Vogel.

Paní Vogel, než si začneme povídat o vaší práci v Mezinárodní komisi na ochranu Dunaje, vraťme se na začátek. Pamatujete si moment, kdy jste se rozhodla, že se budete vodě věnovat profesně?

Můj zájem o řeky a péči o ně začal sílit během studia na vysoké škole. Chtěla jsem se zaměřit na hodnocení vlivu člověka na ekologii a kvalitu vody. Abych toho dosáhla, studovala jsem zároveň hydrobiologii na BOKU ve Vídni a Innsbrucku a čištění odpadních vod a kanalizace na Technické univerzitě ve Vídni. K tomu jsem si přidala přednášky z práva. Bylo pro mě důležité osvojit si integrativní a holistický přístup, abych plně pochopila management povodí tak, jak se odráží i v Rámcové směrnici EU o vodách. Moje akademická dráha byla hodně vzrušující a vydláždila mi cestu k náročným a obohacujícím pracovním pozicím.

V oblasti vodního hospodářství máte rozsáhlé zkušenosti. Vzpomínáte si na své pracovní začátky, například na nějaký zajímavý projekt? A v jaké instituci to bylo?

Moje první práce mi byla zadána na BOKU na katedře hydrobiologie, kde jsem měla za úkol zorganizovat mezinárodní konferenci o vodě ve Vídni s názvem „Posouzení ekologické integrity tekoucích řek“. Poté jsem spolupracovala na vznikajícím sborníku konference. Byla to úžasná zkušenost účastnit se příprav se světově uznávanými odborníky z celého světa, kteří byli průkopníky v hodnocení ekologického stavu vody a jeho dopadů. Tato konference a pracovní kolektiv podnítily mou motivaci věnovat se v budoucnu práci v mezinárodním prostředí. Později, když jsem působila na Technické univerzitě ve Vídni, jsem měla příležitost pracovat jako základní člen týmu prvního Společného průzkumu Dunaje MKOD. Byl to jedinečný zážitek, který vytvořil mé trvalé spojení s Dunajem a jeho správou, což trvá dodnes.

Podle toho, co jsem o vás četl, jste několik let působila také v Indii, jihovýchodní Asii, Číně, Africe a na jižním Kavkaze. S jakou představou jste do těchto míst jela?

Během svých studentských let jsem hodně cestovala a Asie mi učarovala – její jedinečný přístup k životu a krajině mě fascinoval. Cítila jsem, že si potřebuji rozšířit obzory a prohloubit porozumění povodím mimo Evropu i komunitám žijícím v těchto regionech. Byl to tedy pro mě profesní, ale i silně emocionální krok ucházet se o pozici hlavního technického poradce pro projekt IWR v komisi pro řeku Mekong, a naštěstí to vyšlo. Spolupráce s Mekongskou komisí byla velmi náročná, a to nesmírně zajímavým a pozitivním způsobem. Zejména koordinace procesu předběžného oznámení

a předchozí konzultace pro přehradu Xayaburi, což byl první projekt hlavní vodní elektrárny v Mekongu pod čínskou hranicí. Z manažerského hlediska pro mě byla tato role strmou a rychlou cestou k nabývání zkušeností. Poté následovaly projekty v Číně a Africe, z nichž každý mi nabídl jedinečný soubor informací a příležitostí k učení. Před svou funkcí výkonné tajemnice MKOD jsem byla zapojena do GIZ (Německé společnosti pro mezinárodní spolupráci v Indii) a Partnerství Indie a EU pro vodu (India-EU Water Partnership, IEWP). Z pracovního hlediska se Indie díky své obrovské rozmanitosti a četným výzvám v oblasti vodního hospodářství ukázala být fascinující zemí. Dopady na řeky jsou zde značné a komplexní, z velké části kvůli hustému osídlení země. V Indii je integrační přístup k řešení problémů nutností.

Jak tyto mimoevropské země profitovaly z vašich zkušeností a co naopak obohatilo vás?

Podle mého názoru je Rámcová směrnice EU o vodě (RSV EU) nejkompaktnější vodní legislativou na světě. Přestože její filozofie a metodiku nelze přímo aplikovat na země a povodí mimo EU, úspěšně jsme integrovali přístup RSV EU se souvisejícími procesy přeshraniční spolupráce v oblasti Mekongu a v Indii. Tam jsme vypracovali plán správy pro povodí řeky Tapi, které má zhruba rozlohu Rakouska a zasahuje do tří států. Tato iniciativa byla opravdu úspěšná a velmi oceňovaná indickým ministerstvem pro vodu a souvisejícími agenturami. Národní mise pro čistou Gangu přijala tento přístup pro dílčí povodí řeky Gangu a nyní zvažuje jeho rozšíření. A co mě obohatilo? To by byl dlouhý, ne-li nekonečný seznam. Práce s kolegy z různých zemí a v cizích zemích je vždy obohacující zkušeností, a to i přes často odlišné způsoby myšlení a komunikace. Přizpůsobení se těmto rozdílům mi umožnilo hodně se učit od kolegů z oblasti správy povodí v zahraničí, z nichž mnozí se stali mými přáteli. Dále mě obohatila krása země a povodí, ve kterých jsem pracovala. Pochopit výzvy, jimž čelí, a přispět k jejich řešení je neocenitelná zkušenost, kterou bych si bývala nechtěla nechat ujít.

Než jste nastoupila do funkce výkonné tajemnice MKOD, působila jste v ní pět let jako technický expert pro správu povodí. Co bylo impulzem pro práci v této mezinárodní komisi?

Můj vztah k povodí Dunaje je hluboký a mísí se v něm profesionální angažovanost s citovým poutem. Začal mou účastí na prvním Společném průzkumu Dunaje (Joint Danube Survey, JDS 1) a dále se upevnil během mé role technického experta RBM v letech 2000–2005. JDS 1 podnítil mou vášeň pro velké řeky, což byl posun od mého dřívějšího zaměření na řeky alpské. Historie, krajina a lidé v povodí Dunaje jsou v celosvětovém měřítku jedineční a činí z Dunaje spojnicí zemí toto povodí sdílejících, a to i v těžkých časech. MKOD byla založena na základě Úmluvy o spolupráci pro ochranu a únosné využívání Dunaje se záměrem iniciovat řešení vážných problémů v povodí.

Jakou vizi má ve své pozici čtvrtá výkonná tajemnice?

Letos si připomínáme 30. výročí Úmluvy na ochranu Dunaje. Pro MKOD je to výjimečný rok a já jsem hrdá na to, že mohu být při tom. Co se mé vize týče, věřím, že žijeme ve velmi složité době, v níž je schopnost transformace nezbytná. Následky klimatické změny jsou jednoznačně patrné a její dopady jen rozšiřují řady dalších problémů, se kterými se již potýkáme, jako je například znečištění. Proto je adaptace vysoko na seznamu úkolů a je vysoko i v mé vizi budoucnosti. Zásadní jsou činy a já vidím do budoucna potřebu reagovat rychleji a flexibilněji na dopady klimatické změny na kvalitu i kvantitu vody. Téma sucha a potenciálního nedostatku vody během určitých období se nyní týká i povodí Dunaje. Řešení tohoto tématu je zásadní a MKOD již začala podnikat kroky ke zvýšení vodní rezilience.

Jakými tématy se MKOD a její sekretariát aktuálně zabývá?

Především se věnujeme implementaci Úmluvy spolu s koordinací mezinárodních plánů ochrany, které pokrývají přeshraniční správu povodí a management

povodňových rizik. Zabýváme se klíčovými tématy ochrany, jako jsou bodové a difúzní znečištění, znečištění nebezpečnými látkami, ale také strukturální změny řek v povodí Dunaje. V této souvislosti je důležité se zaměřit na zajištění volné migrace všech druhů ryb v Dunaji se zvláštním zřetelem k našemu vlajkovému druhu – jeseťterovi. Dosažení tohoto cíle vyžaduje produktivní dialog s provozovateli vodních elektráren a spolupráci všech podunajských zemí, aby přehrady vodních elektráren byly průchodné pro ryby, čímž se podpoří jejich přirozené reprodukční procesy. Jak již bylo zmíněno, klimatická změna představuje pro MKOD významnou výzvu, která nás nutí řešit vznikající problémy, jako jsou sucha a management množství vody.

Letos si připomeneme třicet let od předložení Úmluvy k podpisu v bulharské Sofii. Jak byste si představovala fungování této komise v příštích třiceti letech?

Spolupráce při řešení problémů s vodními zdroji zůstává základním kamenem pracovního úsilí v povodí Dunaje a bude klíčová i za třicet let. Je těžké předvídat výzvy, jež se objeví v příštích třech desetiletích. Přesto nepochybuji o tom, že pokud si země MKOD udrží současnou úroveň spolupráce založené na důvěře a ochotě, budeme dobře připraveni čelit budoucím výzvám – i těm zcela novým. Představuji si, že MKOD bude všechny tyto výzvy řešit inovativním a transformačním způsobem. Tento základ spojený s otevřeností a připraveností přizpůsobit naše přístupy podle potřeby zajistí, že MKOD bude i nadále jedničkou v přeshraničním managementu povodí. Jsem o tom přesvědčena.

U příležitosti podpisu Úmluvy se od roku 2004 slaví Den Dunaje. Jak hodláte tento den oslavit vy?

U příležitosti Dne Dunaje, který se od roku 2004 slaví jako připomínka podpisu Úmluvy, jsme připraveni uctít tento významný den řadou společenských a vzdělávacích akcí po celém povodí. Podobné akce se konají každý rok, ale třicet let je výročí zasluhující si zvláštní pozornost. Všechny akce jsou navrženy tak, aby zdůraznily zásadní význam hospodaření s vodními zdroji a oslavily úspěchy pramenící ze spolupráce v celém povodí. Naše oslavy se zaměří na prohloubení porozumění výzvám, kterým čelí povodí Dunaje, zejména těm, jež souvisejí se změnou klimatu a imperativem udržitelné manažerské praxe. Na to především se zaměří speciální akce 25. června v Bratislavě pod záštitou slovenského předsednictví MKOD, jejíž součástí bude výstava a panelová diskuze. Toto setkání bude nejen inspirovat k činům, ale posílí i ducha spolupráce, který je pro naše společné úsilí naprosto zásadní. Dále se zaměříme na inovativní a transformační strategie, jež MKOD zavedla k řešení těchto výzev, a znovu potvrdíme naše odhodlání zajistit čistší, zdravější a bezpečnější povodí Dunaje ve prospěch budoucích generací.

Paní Vogel, srdečně vám děkuji za rozhovor.

Ing. Josef Nistler

Prof. Dr.-Ing. Birgit Vogel

Prof. Dr.-Ing. Birgit Vogel, narozená 12. listopadu 1961, se po celý svůj profesní život věnuje mezinárodnímu vodnímu hospodářství, a to jak v Rakousku, tak v Asii a Africe. Studovala na Vídeňské univerzitě přírodních zdrojů (BOKU) a University of Leicester (VB). Je zakladatelkou River Basin Management (RBM) solutions – s mnoha projekty v Evropě, Asii a Africe. Působila jako projektová manažerka v Německé společnosti pro mezinárodní spolupráci (GIZ) v Indii a byla i hlavní technickou poradkyní Komise pro řeku Mekong. Nová role výkonné tajemnice MKOD je dalším milníkem v její profesní kariéře.